

ANDRZEJ GRZYWACZ*

Feliks Eugeniusz Bernadzki (1930-2016)

Feliks Eugeniusz Bernadzki (najczęściej używający drugiego imienia, a przez przyjaciół i znajomych nazywany Inkiem) urodził się 15 listopada 1930 r. w Bronkowicach niedaleko Bodzentyna (obecnie powiat starachowicki, województwo świętokrzyskie). Pochodził z rodziny o tradycjach leśnych. Ojciec Zbigniew Bernadzki był inżynierem leśnikiem, absolwentem Wydziału Rolno-Lasowego Politechniki Lwowskiej, pracował w administracji Lasów Państwowych, także jako nadleśniczy Nadleśnictwa Wojskowego Brześć.

W latach 1937-1945 Eugeniusz Bernadzki przebywał w Brześciu Litewskim, gdzie uczęszczał do szkoły podstawowej, również w okresie okupacji sowieckiej. Po zakończeniu II wojny światowej w 1945 r. wraz z matką nauczycielką przenieśli się w rodzinne strony, do Kielc. Tu ukończył liceum ogólnokształcące o profilu matematyczno-fizycznym. Po zdaniu egzaminów maturalnych w 1948 r., rozpoczął studia na Wydziale Leśnym Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. W 1952 r. uzyskał dyplom magistra inżyniera leśnictwa. Bezpośrednio po studiach rozpoczął pracę naukową w Zakładzie Urządzania Lasu Instytutu Badawczego Leśnictwa (IBL) w Warszawie.

W latach 1961-1964 odbył staż naukowy w Instytucie Hodowli Lasu Politechniki Federalnej w Zurychu (Szwajcaria). W trakcie stażu przygotowywał, opartą na zebranych wcześniej polskich materiałach, rozprawę doktorską *Untersuchungen zur Wahl des Verjüngungsverfahrens und Verjüngungszeitpunktes in Tannenbeständen an ihrer nordöstlichen Grenze in Polen*. Promotorem dysertacji był wybitny leśnik Hans Leibundgut, a stopień doktora nadał Wydział Nauk Leśnych Politechniki w Zurychu. W 1967 r. został kierownikiem pracowni w Zakładzie Hodowli Lasu IBL. Stopień doktora habilitacyjnego nauk leśnych uzyskał w 1973 r. na podstawie rozprawy *Badania nad wykorzystaniem udoskonalonej klasyfikacji siedlisk do planowania hodowlanego*. W tym samym roku powołano go na stanowisko docenta, a w 1975 r. został służbowo przeniesiony do Instytutu Organizacji Gospodarstwa Leśnego SGGW-AR. W 1979 r. powierzono mu funkcję dyrektora Instytutu Przyrodniczych Podstaw Leśnictwa i Hodowli Lasu. Tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego uzyskał w 1979 r., a tytuł naukowy profesora zwyczajnego w 1988 r. W związku z reorganizacjami struktury Wydziału Leśnego pełnił

---

* Prof. dr hab. Andrzej Grzywacz, członek rzeczywisty PAN, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

również funkcję kierownika Zakładu Hodowli Lasu oraz kierownika Katedry Hodowli Lasu SGGW. Na emeryturę przeszedł w 2001 r.

Dorobek naukowy prof. E. Bernadzkiego obejmuje łącznie ponad 300 publikacji naukowych i popularnonaukowych, w znacznej części w językach obcych, głównie w języku niemieckim. Badania dotyczyły trzech dyscyplin: siedliskoznawstwa leśnego, urządzania i hodowli lasu. Zajmował się opracowaniem typologii siedlisk leśnych, zwłaszcza w lasach wyżynnych i górskich (Sudety, Beskid Śląski, Tatry, Góry Świętokrzyskie), wyniki tych prac stanowiły i nadal stanowią podstawę planowania hodowlanego w Lasach Państwowych. Liczne prace dotyczyły produktywności drzewostanów w lasach polskich oraz celów produkcji drewna w poszczególnych dzielnicach przyrodniczo-leśnych, a także koncepcji gospodarstw jako obiektów regulacji ładu czasowego i przestrzennego oraz planowania hodowlanego. Zajmował się inwentaryzacją wielkoobszarową lasu i jej podstawami metodycznymi. Jako konsultant naukowy w sprawach inwentaryzacji wielkoobszarowej lasu był wielokrotnie zapraszany do Szwajcarii. W zakresie hodowli lasu rozwijał prace badawcze nad doskonaleniem podstaw planowania hodowlanego. Wyniki badań nad cięciami pielęgnacyjnymi zostały wykorzystane w podręczniku dotyczącym trzebieży, którego był współautorem. Dużo uwagi poświęcał zjawisku zamierania lasów, które wystąpiło w Europie i w Polsce z dużym nasileniem w latach 70. i 80. ubiegłego wieku, przede wszystkim na hodowlane konsekwencje tego zjawiska, w tym zamieranie drzewostanów jodłowych, w szczególności na terenie Gór Świętokrzyskich. Ważnym obszarem badań były problemy rozwoju drzewostanów w parkach narodowych i rezerwach przyrody, poddanych ścisłej ochronie. Praktyczne aspekty badań dotyczyły między innymi zasad kształtowania dwupiętrowych drzewostanów bukowo-sosnowych oraz zagospodarowania drzewostanów sosnowych i ich kształtowania bez stosowania zrębów zupełnych.

Do ważniejszych pozycji w dorobku prof. E. Bernadzkiego, znaczących w polskim leśnictwie, należą: podręcznik dotyczący trzebieży, monografia *Rozwój drzewostanów naturalnych w Białowieskim Parku Narodowym w latach 1936-1996*, książki *Cięcia odnowieniowe*, *Jodła pospolita. Ekologia, Źagrożenia, Hodowla*, liczne rozdziały w obszernych opracowaniach monograficznych, poświęconych poszczególnym gatunkom drzew leśnych, w serii „Nasze Drzewa Leśne”, wydawanych przez Instytut Dendrologii PAN w Kórniku. Tłumaczył także na język polski książki i publikacje zagraniczne, w tym książkę o znaczeniu europejskim *Naturalne odnowienie lasu* prof. Hansa Leibundguta. Brał udział w sesjach naukowych FAO i IUFRO (Międzynarodowa Unia Leśnych Organizacji Badawczych).

Prof. E. Bernadzki prowadził zajęcia dydaktyczne na studiach stacjonarnych, zaocznych, podyplomowych i doktoranckich, głównie na Wydziale Leśnym SGGW oraz na licznych szkoleniach dla kadr terenowych Lasów Państwowych. W roku akademickim

1992/1993 prowadził wykłady jako *visiting professor* na Wydziale Leśnym Politechniki Federalnej w Zurychu. Szczególnie cenił sobie zajęcia terenowe, gdzie przedstawiał konkretne problemy, dyskutował, chwalił, ale i ganił sposób i jakość wykonania zabiegów hodowlanych i ochronnych w poszczególnych nadleśnictwach, w parkach narodowych i rezerwach przyrody.

Był opiekunem licznych prac inżynierskich i magisterskich oraz promotorem dziewięciu rozpraw doktorskich. Szczególnie dbał o rozwój młodych kadr naukowych przez zdobywanie środków finansowych na badania ukierunkowane na realizację stopni naukowych pracowników Katedry, wysyłanie na staże naukowe, głównie do Szwajcarii, dzięki wieloletnim kontaktom osobistym oraz przez rozmowy i porady fachowe, udzielane życzliwie młodszym kolegom. Był wymagającym recenzentem, napisał ok. 100 opinii rozpraw doktorskich i habilitacyjnych oraz wniosków o tytuł lub stanowisko profesora.

Od 1983 r. był członkiem korespondentem, a od 1994 r. członkiem rzeczywistym PAN. Był między innymi zastępcą przewodniczącego Wydziału Nauk Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych PAN, członkiem Kolegium i Komisji Nagród tego Wydziału. Był wieloletnim sekretarzem naukowym i przewodniczącym Komitetu Nauk Leśnych PAN. Był członkiem Komitetu „Człowiek i Środowisko” przy Prezydium PAN oraz członkiem rad naukowych licznych instytutów Polskiej Akademii Nauk. Przez wiele lat był wiceprzewodniczącym Rady Naukowej Instytutu Badawczego Leśnictwa.

Profesor E. Bernadzki był członkiem oraz przewodniczącym Konsultacyjnej Rady Leśnictwa przy Ministrze Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego, członkiem Rady Gospodarki Przestrzennej, członkiem i wiceprzewodniczącym Rady Naukowej Kampinoskiego Parku Narodowego oraz członkiem Rad Naukowych Parków Narodowych: Bieszczadzkiego, Ojcowskiego, Słowińskiego i Świętokrzyskiego oraz Leśnego Kompleksu Promocyjnego „Lasy Warszawskie”. Był przewodniczącym Rady Programowej miesięcznika „Sylwan”, członkiem Zespołu Nauk Rolniczych i Leśnych Komitetu Badań Naukowych. Był wieloletnim, aktywnym członkiem Polskiego Towarzystwa Leśnego, członkiem Zarządu Głównego i wiceprzewodniczącym Towarzystwa, które nadało mu godność członka honorowego. W latach 1984-1990 był członkiem Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej ds. Kadr Naukowych.

Za dokonania naukowe i działalność w zakresie organizacji nauki uzyskiwał nagrody Ministra Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska, Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Rektora SGGW. Był odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem Komisji Edukacji Narodowej, Medalem PAN im. Michała Oczapowskiego, Medalem PTL „Pro bono silvae” i licznymi odznaczeniami resortowymi i regionalnymi oraz branżowymi.

Profesor Eugeniusz Bernadzki był autorytetem wśród naukowców leśników i praktyków, wywarł znaczny wpływ na sposób myślenia o lesie i szeroko rozumianych zada-

niach gospodarki leśnej. Słuchano Jego opinii i ekspertyz, oczekiwano na Jego wypowiedzi o kierunkach działania w leśnictwie (o leśnictwie proekologicznym, wielofunkcyjnym, kształtowaniu i ochronie różnorodności biologicznej w lasach). Był lubiany i szanowany, posiadał ogromną wiedzę, mądrość życiową, był życzliwy i chętny do pomocy, miał wielkie poczucie humoru, trafność diagnozy i dar syntetycznych wypowiedzi. Jego sądy były pozbawione doktrynerstwa, proponowane rozwiązania zawsze cechowała wszechstronność, uwzględniająca wszystkie uwarunkowania leśnictwa – przyrodnicze, gospodarcze i społeczne. Był zwolennikiem półnaturalnej hodowli lasu, pozbawionej schematów, szablonów, urzędowych zasad, a traktującej każdy drzewostan indywidualnie i z daleką wizją rozwoju.

Inek był osoba skromną, życzliwą, ciepłą, otwartą na argumenty, był niedoścignionym wzorem dobrego wychowania, chętnie dyskutował, zabierał często głos na tematy nauki, szkolnictwa wyższego, leśnictwa, ochrony przyrody, szanował odmienne poglądy i przekonania. Był wzorem postawy obywatelskiej i rzetelności naukowej – wzorem postępowania odpowiedzialnego profesora i wychowawcy. Był dobrym mężem, ojcem, dziadkiem i pradziadkiem.

Zmarł 15 stycznia 2016 r. w Warszawie, został pochowany na Cmentarzu Powązkowskim.

Brzeziecki B. 2016. *Sylwetka i wspomnienie o Profesorze E. Bernadzki*. Maszynopis, Wydział Leśny SGGW, Warszawa, s. 1-5.

Zarzyński P. 2013. *Poczet członków honorowych Polskiego Towarzystwa Leśnego i Kawalerów Medalu „Pro bono silvae”*. Hasło: Eugeniusz Bernadzki, s. 220-223. Wydawnictwo PTL, Warszawa.

Feliks Eugeniusz Bernadzki (1930-2016)

Feliks Eugeniusz Bernadzki was a distinguished forester, a full member of the Polish Academy of Sciences, a researcher at the Forest Research Institute (IBL) and the Faculty of Forestry of the Warsaw University of Life Sciences (SGGW), who made a significant contribution into knowledge about forest sites, forest planning and silviculture. He had remarkable achievements in research planning, teaching and educating young researchers. Prof. Bernadzki was a great supporter of semi-natural forest management without strictly planned schemes and management rules. He treated each forest stand individually with long developmental vision. Prof. Bernadzki was a role model for researchers and educators.

Key words: Feliks Eugeniusz Bernadzki, forest sites, forest planning, silviculture